

**IZMUSOKKAL FARKASSZEMET NÉZVE, ÖRÖK ÉRTÉKEK
BIZTONSÁGÁBAN. A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT
KOLOZSVÁRON TANULT KATOLIKUS MAGYAR EGYETEMI
HALLGATÓK ÉLETÉNEK MEGÚJULÁSA**

**FACING IDEOLOGIES HEAD-ON, CONFIDENT IN ETERNAL
VALUES. THE RENEWAL OF THE LIVES OF CATHOLIC
HUNGARIAN UNIVERSITY STUDENTS WHO STUDIED IN CLUJ
BETWEEN THE TWO WORLD WARS**

OZSVÁTH Judit

Abstract: Márton Áron and György Lajos were two of the most important figures in Transylvanian Hungarian intellectual life between the two world wars. They worked together for many years among the Catholic university youth, but their activities in many areas went beyond the Catholic Church. First György Lajos was very committed to organizing the life of the Hungarian university youth in Cluj (even across denominations), and then Áron Márton came to strengthen the Catholic community. All this happened at a time when the University of Cluj was becoming fully Romanian-speaking, and young Transylvanian Hungarians had the opportunity to study only in Romanian. Quality professional training of young people, raising awareness of national values, strengthening their identity - these are just some of the challenges of minority destiny that needed to be addressed. György Lajos took on this work with great responsibility, but the emergence of communist and liberal ideas among young people also put him on the back foot. As a Catholic, after a while he worked mainly within his own church, and from there he sought help to solve a problem that seemed increasingly dangerous. The solution was the transfer of Márton Áron to Cluj and effective joint work.

The following article first describes the situation of the Hungarian students studying in Cluj-Napoca and then describes the problem. The next part of the paper deals with the activities of Márton Áron and György Lajos.

Keywords: university youth, communist ideologies, Márton Áron, György Lajos

A két világháború közötti időben az erdélyi, partiumi és bánági magyar fiatalok csak román nyelven tanulhattak tovább Romániában. A nyelvi nehézségeken túl az egyetemi vagy főiskolai tanulmányokra vállalkozóknak világnézeti válsággal is szembe kellett nézniük.

Márton Áron püspökként vált szélesebb körben ismertté, de azt megelőzően is komoly hivatástudattal dolgozott. Nagyobb közönséget elérő ténykedése Kolozsvárra érkezése után kezdődött. Előbb egyetemi hitszónok volt, majd plébános és az Erdélyi Katolikus Népszövetség igazgatója. Gyulafehérvárról érkezett az egyetemi városba, az egyetemi ifjúság kérésére. A kérés megértése a korabeli helyzet tömör vázolását teszi szükségessé, ami a György Lajos által irányított katolikus ifjúság tevékenységére való utalást is kéri. Ezt követi a Márton Áron érkezésével indult új fejezet ismertetése és értékelése.

1. Egyetemi diszkrimináció – egyházi védelem

A trianoni határmódosulás után az erdélyi, partiumi és bánági magyar fiatalságnak csak román nyelven volt lehetősége tovább tanulni. Gyenge nyelvismeret mellett nagy kihívás volt ez számukra, de lassan kénytelenek voltak bevállalni, mert a külföldön szerzett diplomákat nem (vagy nem könnyen) fogadta el az új, román állam. Albrecht Dezső kimutatása szerint (Albrecht, 1930, 97–98) lassan azért csak növekedett a magyar egyetemisták száma Kolozsváron, és a harmincas évek elejére már az ezerhez közelített. Szellemi és anyagi érdekvédelmének intézményes kiépítése céljából a magyar egyetemi fiatalság több ízben kérte az egyetem vezetőségétől saját diákegyesület alakításának jóváhagyását, de erre minden esetben elutasító választ kapott (Ozsváth, 2010, 97–109). Egy ilyen, minden magyar hallgatót tömörítő szervezet az érdekképviselően túl a fiatalok egymáshoz való közeledését is segítette volna. „A különböző felekezeti egyetemi hallgatóknak egy faji alapon szervezett egyesületbe való összehozása pedig az észrevétlenül emelkedett, de feltétlenül fennálló válaszfalaknak a vérségi kapocs erejével való ledöntését és a teljes érdekazonosság felismerését biztosította volna” – jegyezte meg Vargha Lajos egyik visszatekintő írásában (Vargha, 1938, 6). Hat sikertelen próbálkozás után rendeletileg is eltiltották a diákságot a nemzeti alapon való szervezkedéstől, és így „Nagy-Románia” egész fennállása alatt a magyar egyetemi hallgatókat összefogó magyar diákegyesület sehol sem létezett. (Ugyanakkor megjegyzendő, hogy a dualizmus idején Budapesten tanult román hallgatók a Petru Maior Diákegyesületbe szerveződhetnek, szabad szervezkedési jogokkal és nemzeti érzéseik szabad kinyilvánításával.)

Egyetemi egyesület híján a Székelyföldről, Partiumból vagy a Bánágból Kolozsvárra érkezett magyar egyetemistákat és főiskolásokat a történelmi egyházak vették szárnyaik alá. Ők biztosítottak bentlakást, kiegészítő képzési, de főleg a vallásos élethez kapcsolódó és művelődési lehetőségeket a számukra. A leghamarább (1921-ben) a református fiatalok alapították meg szervezetüket, *Ifjúsági Keresztyén Egyletben (IKE)* néven. Az unitáriusok és a katolikusok 1927-ben tömörültek egyesületbe. Az unitáriusok a már korábban is létezett *Dávid Ferenc Egylet*et szervezték újjá, a római katolikusok pedig az Erdélyi Római Katolikus Népszövetség keretében megalakított *Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Szakosztályában* (később *Majláth-Körben*) tevékenykedtek. Megjegyezzük, hogy a második világháború előtti időben a magyar fiatalok közül is főként a fiúk jelentkeztek egyetemi vagy főiskolai szintű továbbtanulásra. A lányok száma jóval kisebb volt, ők külön helyen laktak és a történelmi egyházak által működtetett nőszövetségek keretén belül tevékenykedtek (Ozsváth, 2004a, 337). Bár a történelmi egyházak támogatásával jött létre, az 1928-ban életbe hívott *Kolozsvári Magyar Egyetemi Hallgatók Szemináriuma* felekezeti hovatartozástól függetlenül hívta hiánypótló programjaira a magyar hallgatókat (Ozsváth, 2004b, 125–137). Ez volt az első felekezetek fölötti egyetemista szerveződés az uralomváltás után Kolozsváron. Ez a szeminárium az egyetemi ifjúság, de különösen a pedagógusjelöltek felkészülése miatt aggodó, filológusi diplomával és doktorátussal rendelkező irodalomtörténész, György Lajos kezdeményezése volt. Ő 1927-ben nyújtotta be a történelmi egyházak vezetőinek az erdélyi magyar tudományosság, kiemelten a tanárképzés aktuális helyzetét, feladatait feltáró és a felmerülő problémákra megoldást javasoló vaskos írását.¹ Az egyházak támogatását elnyerve György Lajos viszonylag rövid idő alatt megszervezte és közel öt évig vezette (amíg a magyarországi Keleti Akció keretében biztosított volt a támogatása) a hallgatók kiegészítő képzését és a nemzeti identitást erősítő tudás elnyerését lehetővé tevő szemináriumot (Bárdi, 1995a, 89–133; 1995b, 3–25).

A már nem csak képzési lehetőséget kínáló, és már a diákság köréből indult ötlet alapján születő, első felekezetek fölötti ifjúsági fórum 1929-ben alakult, a szegedi tanulmányok után Erdélybe visszatért Jancsó Béla kezdeményezésére és vezetése mellett, *Székelyek Kolozsvári Társaságának Főiskolás Tagozata* néven. Ahhoz, hogy ezt alig egy év múlva László Dezsővel, Balázs Ferencsel, Debreczeni Lászlóval és Bíró Sándorral összefogva felülírják és megalapítsák az *Erdélyi Fiatalok* című főiskolás lapot és annak ifjúsági mozgalmát. Az Erdélyi Fiatalok támogatta az erdélyi magyar ifjúság közös céljait, már az indulásakor azt hirdette, hogy tiszteletben tartja és támogatja az erdélyi

¹ György Lajos (1927). A magyar tudományosság és a magyar tanárképzés jelenlegi helyzete és feladatai Erdélyben. Gyulafehérvári Érseki Levéltár (GYÉL), VI. 11/b. 4. d. 18. cs.

magyar felekezeti, társadalmi, művelődési és más alapon szervezett egyletek autonómiáját, önszerveződését. „Ez az ifjúság nem csak „diák”, hanem olyan társadalmi réteg is, amely hivatása, feladatai és jövő szerepének tudatában él és fejlődik. Ennek első megnyilatkozása az Erdélyi Fiatalok című havonként megjelenő főiskolás lap, az ifjúság minden erdélyi problémáit felölelő gondolatainak, érzéseinek és törekvéseinek nyílt, bátor hangú szócsöve” – szövege az első híradás róluk (László and Cseke, 1986, 82–83). A lap köré szerveződött ifjúsági mozgalom tevékenysége igen átfogó volt és sokakat vonzott, de – a kezdetektől aktív tagnak számító jogászhallgató Venczel József írásos elemzése szerint – abban mindegyre egy rendkívül tevékeny, de megtevesztően liberális kisebb társaság törekvései érvényesültek. Bár minden véleménynek helyet adtak – a felekezeti ifjúsági egyesületek eseményeiről külön rovatban (*Egyesületi élet*) számoltak be –, mégis többek érvényesülését akadályozták, az ideológiai különbözőség pedig később belső szakadáshoz vezetett (Venczel, 1935, 403). Emiatt Venczel József is távozott az Erdélyi Fiatalok közösségétől és azontúl csak a katolikus egyetemi hallgatók köreiből vállalt szervezőmunkát.

2. A katolikus egyetemi ifjúság élete

Az Erdélyi Római Katolikus Népszövetség keretén belül 1928. június 13-án alakult Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Szakosztályának egyházi elnöke az első tanév elején – Mailáth Gusztáv Károly püspök megbízásából – Patay József piarista rendfőnök volt, világi elnöke pedig György Lajos szemináriumi igazgató lett. Megjegyezzük, hogy György Lajos kinevezését talán nem fogadták nagy örömmel a piarista atyák. Ezt ő maga jegyzi meg a saját igazgatói irodájával kapcsolatos 1928-as jelentésben.² Pedig a széles látókörű György Lajos nagyon sok munkát önkéntesen végzett. Meglehető, segítség lett volna, ha az új vezetői munkakörhöz pontos munkaköri leírást is kap már az elején, de ez nem történt meg. Később megkapja ezt, sőt, az egyház önkormányzati szerve által küldött válasz még többet is tartalmaz ennél: „Mivel végül az intézeti tanulmányi rendnek az intézeti életrenddel való szükséges összhangba hozatala megosztott formában előre láthatólag kevésbé lesz elérhető hatásköri kollíziók nélkül, megfontolandó volna, hogy nem lehetne-e a bevezetendő új intézeti rend- és fegyelem s a kívánatos tanulmányi eredmény érdekében az intézet egész szellemi vezetését egy kézben összpontosítani.”³

A szakosztály tagjai között lényegesen több volt a fiú, nem mindnyájan bentlakók, de a munkatársak elsősorban onnan kerültek ki. (A katolikus fiú egyetemi hallgatók bentlakása a komoly múlttal rendelkező Báthory-Apor Szemináriumban, a védőszentről a diákok által csak Szentjósának hívott, a 18. század végétől a piaristák által igazgatott épületben volt.) Báthory-Apor Szeminárium lakói számára elsődlegesen az Egyetemi és Főiskolai Szakosztály biztosította az önképzési és a művelődési lehetőségeket. A piaristák egyértelmű módon elvárták a bentlakóktól a vallásgyakorlást, belső életük rendjének betartását, a vallásos közösségi programokon pedig kötelező volt számukra a részvétel. Közösségi szentmisét vasárnap délutánonként tartottak számukra a Szentjósához közeli piarista templomban. A szentmiséket Patay József, majd Biró Vencel piarista paptanárok tartották, ők prédikáltak is. Az egyetemi ifjúságnak volt kórusa, ez végezte a liturgikus szolgálatot. Virágvasárnap az egyetemisták passiót énekeltek, részt vettek a húsvéti és úrnap körmeneteken, a köreiből alakult zenekar pedig az intézeti ünnepeken és más városi programokon is fellépett. A Szeminárium minden lakója számára kötelező volt az évi háromnapos lelkigyakorlaton való részvétel. A Szentjósát az erdélyi püspök, gróf Mailáth Gusztáv Károly is támogatta, aki igyekezett személyes kapcsolatot fenntartani a hallgatókkal, azok pedig rendszeresen ellátogattak hozzá, Gyulafehérvárra. A bentlakók számára több közösségi estet szerveztek, ilyen volt a tanév eleji ismerkedési, a farsang végi szórakoztató est és az évi billiárd- és sakkverseny is. A katolikus egyetemisták aktívan részt vettek a magyar egyetemi és főiskolai hallgatók évi diákbálján is, aminek jövedelmét a szegény sorsú egyetemisták segélyezésére fordították (Biró, 1935, 32–33).

² György Lajos 1928. december 3-i levele az Erdélyi Római Katolikus Státus tanulmányi referenséhez. Erdélyi Katolikus Státus Levéltára (EKSL), IV. 4/b. 404. d. 2476.

³ Dr. György Lajos tanulmányi igazgatói megbízása a Szent József finevelő intézetben. EKSL, IV. 4/b. 404. d. 2476.

A katolikus egyetemisták egyesülete az első években származási hely szerinti ún. „kúriákkal” működött. Programjaik között voltak előadások a szövetkezetek gazdasági jelentőségéről, a hitelszövetkezetek megszervezéséről, a Katolikus Akadémiáról, a katolikus sajtó feladatáról és más, a fiatalokat közelebbről érintő kérdésekről.

Mindezzel együtt a kolozsvári katolikus egyetemi ifjúság egyesületi élete a kezdeti időben kevésbé volt mozgalmas, kevesebb ismeretterjesztő vagy kulturális program jellemezte, a piarista atyák inkább a vallási életre helyezték a hangsúlyt. Másfajta igényeiket a fiatalok közül többen az Erdélyi Fiatalok mozgalma keretében elégitették ki. Többen közülük (Venczel József, Dsida Jenő, Demeter János és mások) még a vezetőségbe is bekerültek, így aktívan alakították annak életét.

3. Válsághelyzet és megoldási javaslat

Bár az Erdélyi Fiatalok továbbra is szemléletbeli függetlenséget hirdettek, köreikben lassú balra tolódás volt érzékelhető. A rendkívül éles elméjű Venczel József ezt nyomban észrevette és Dsida Jenővel együtt ki is lépett az Erdélyi Fiatalok kötelékéből, míg más, például Demeter János, korábbi katolikus egyesületi vezetőségi tag maradt és – nyilván a baloldali szemléletének megerősödése miatt – a katolikus fiatalok körében egyre inkább elmarasztalta az egyház gyakorlatát. A kommunista mozgásmozgalmi elvek mindegyik kolozsvári felekezeti ifjúsági egyletben próbáltak utat törni maguknak.

A Szentjósikában lakott Demeter János későbbi visszaemlékezésében a katolikus intézeti hitélet erőszakos megkövetelése elleni diáktiltakozást említi. Nehezen hihető, hogy az egyesület korábbi vezetőségi tagja, akinek nyilván együtt kellett működni a piarista vezetőkkel, ilyen pálfoldulásra volt képes, s az még kevésbé, hogy ez tömeges jelenség lett volna. Meglehet, hogy a kommunista éra közepén (1975-ben) kiadott kötet gondolatait az aktuális ideológiához való igazodás színezte élénkebbre, de valóságtartalma teljesen nem kérdőjelezhető meg. Demeter arról számolt be, hogy a piarista papok minden nap nyomatékosították, hogy a hallgatóknak részt kell venniük a piarista gimnáziumban szervezett esti „lelkigyakorlatokon”, és „ájtatos példájukkal” erre kell másokat is bátorítaniuk. (Érdekes, hogy a Demeter János által említettekkel máshol nem találkozunk. A Báthory-Apor Szeminárium történetét megíró Bíró Vencel és az Erdélyi Római Katolikus Státus – mint a gazdasági felügyeletet biztosító önkormányzati szerv – igazgatóságának küldött éves jelentéseiben György Lajos is csak a vasárnap délutáni közösségi szentmiséket és szentbeszédet említi.) Demeter szerint viszont esténként prédikációsorozat zajlott időszerű világnézeti és politikai kérdésekről.

„A Szentjóska igazgatója külön feladatul kapta, hogy mozgósítson a már ünnepi demonstrációvá terebélyesedett esti előadásokra, de szerény, tapintatos szavai pusztába vesztett szavak maradtak. Ilyen előzmények után lépett fel erélyesen az egyház vezetősége, és sorozatos intézkedésekkel megpróbálta eloszlatni a közönyt. (...) Első intézkedésként kötelezővé tették minden bentlakónak a hajnali misét a gimnazistákkal együtt. (...) A következő rendelet az volt, hogy minden étkezés előtt és után karban álljunk fel és a »lelkiatyá« intésére mondjuk el hangosan a Miatyánkot. Állandó »lelkiatyát« kapott a Szentjóska, azzal a feladattal, hogy óvja lelki üdvünket. Ifjú, »megszállt« lelkész volt, aki különleges megtiszteltetésnek tartotta, hogy ilyen magas intellektuális szinten tevékenykedjék. Kétségbe ejtett túlbuzgóságával. (...) A vacsora utáni »lelkigyakorlat« olaj volt a tűzre, s általános ellenállást váltott ki. Hiába intett a »lelkiatyá«, senki sem állt fel imádkozni, sem az étkezés előtt, sem azután. Néhány napig próbálkozott, és amikor nyilvánvalóvá lett, hogy teljes a szolidaritás és komoly gyanú támadt arra is, hogy szervezett ellenállásról van szó, felkérte a hallgatókat, hogy küldjenek fel estére valakit, aki mondja el kifogásait, és akivel a félreértések elkerülése végett tárgyalni lehet. Megbeszélés és vita helyett kihallgatás lett, ami állandóan akörül forgott, hogy ki biztatott fel, milyen célt követünk, tudjuk-e, hogy mozgalmunkkal nemcsak saját helyzetünket és lelki üdvösségünket kockáztatjuk, hanem társainkét is.” (Demeter, 1975, 89–90)

Demeter János vallomása szerint ekkor döntötte el, hogy elhagyja az intézetet. A négy évtizeddel később született (legalábbis akkor publikált) írás azt tanúsítja, hogy szerzője a Báthory-Apor Szemináriumot sem érezte otthonának, bár az szállást, programokat biztosított számára. Mindez csak akkor érthető meg egy, a közösség vezetésében korábban szerepet vállaló fiatalember részéről, ha szemléletében messzire távolodott a katolikus elvektől. Demeter nem említi évszámot, de nyilván nem

a kezdeti évekről van szó (1928–29), amikor ő még a katolikus egyetemi hallgatók szakosztálya életének szervezésében tevékeny szerepet vállalt. Talán az 1930/31-es tanévről lehet szó, amikor már városszerte elég hangsúlyosan jelentkeztek és terjedtek az ifjúság körében a munkásmozgalmi, kommunista eszmék. Valószínűsíthető, hogy az egyetemi fiatalok lelki gondozását végző piarista atyák ezek ellenében igyekeztek ösztönözni a komolyabb vallásgyakorlást. Bár egyértelmű baloldali sodródása Demeter Jánost később is csak negatív érzelmekkel beszélteti a történetekről, azok valóságtartalmát nem kérdőjelezhetjük meg teljesen. Sőt, a helyzet kezelhetetlenségét mutatja a Patay József lelkiigazgató ekkori lemondása is. Komolyan vélelmezhető, hogy a baloldal által meggyőzött fiatalok egyre határozottabban szembe helyezkedtek a piaristákkal, sőt, a katolikus egyházzal is. Ezt visszaszorítani akarva szigorítottak a vallásgyakorláson a piarista atyák, ami a feszültség növekedéséhez vezetett.

Mindezt közelről látta György Lajos tanulmányi igazgató, aki ekkor már a piarista gimnázium földszintjén berendezett Lyceum könyvtárat is vezetett és ott az Erdélyi Fiataloktól elszakadt Venczel József hallgató volt a legkomolyabb munkatársa. Ráadásul mindketten a Báthory-Apor Szemináriumban laktak és napi rendszerességgel lehetőség nyílt számukra a diákság problémáinak vitására. Ha valaki, akkor Venczel József sokat tudhatott a város szinten egyre erősödő marxista propagandáról. (A jogáshallgató Venczel József már indulásakor kapcsolódott az Erdélyi Fiatalok főiskolás mozgalmához, a folyóirat szerkesztésében is szerepet vállalt. A bukaresti szociológiai iskola tevékenységét közelről is követő Venczelnek meghatározó szerepe volt az Erdélyi Fiatalok faluszemináriumának megalapításában is. Ő a titkári feladatok ellátására vállalkozott. A néprajzot tanulmányozó, a népművészet értékeit őrző tennivalókon túl a faluszeminárium a falu fejlesztésével, gazdasági helyzetének erősítésével is foglalkozni kívánt. Venczel határozottan kiállt az Erdélyi Fiatalok faluszemináriuma munkájának kiterjesztése mellett és az egész Erdélyt átfogó falumunkát szorgalmazta. Tennivaló bőven volt tehát, a keretek is adottak voltak hozzá, de a belső viszálykodások miatt mégis akadozott és kisebb területen és szűkebb keretek között tudott valamennyire kibontakozni. (Székely, 1994) S bár szívügye volt, Venczel József inkább választotta a falumunka feladását, minthogy az Erdélyi Fiatalok körében folytassa azt.)

A piarista lelki felügyelet meggyengülése és a baloldali eszmék térnyerésétől való félelem érlelte meg György Lajosban és Venczel Józsefben egy új, a kihívásokkal szembe nézni és azokra megoldást kereső egyetemi lelkész kinevezésének kérvényezését.

Előbb vitadélutánra hívták Kolozsvárra, a katolikus egyetemisták körébe a gyulafehérvári püspökségen levéltárosi és titkári szolgálatot teljesítő Márton Áront, akinek korábbi ifjúsági munkáját és sajtóban megjelent írásait már valamennyire ismerték. A felkérésben nagy valószínűséggel szerepelt az egyetemi ifjúság köreiben tapasztalható világnézeti elbizonytalanodás szem előtt tartása. A sikeres vitaestek után György Lajos az Erdélyi Római Katolikus Státus vezetőségének írt beszámolójában – amelyikben a Márton Áron végleges Kolozsvárra kérését is elővételezi – így fogalmazott:

„Nem szabad megállanunk a félmegoldásoknál, hanem mindent meg kell tennünk, amit jónak, helyesnek és szükségesnek tartunk ifjúságunk világnézetének és szellemének biztosítására. Itt a mulasztáson vagy a tennivalók fel nem ismerésén helyrehozhatatlan kockázatok múlnak”.⁴

György Lajos két szálon igyekezett intézni Márton Áron Kolozsvárra költöztetését: a gyulafehérvári püspök felé egyetemistákból álló küldöttséget irányított, ő maga pedig a Státusnál próbált anyagi megoldást eszközölni a 35 éves pap fizetésével és lakhatásával kapcsolatosan. A döntés Mailáth Gusztáv Károly püspök kezében volt, aki közeli munkatársát kellett elengedje, így hát a kérésnek jól megalapozottnak kellett lennie.

„A jelenlegi kolozsvári katolikus egyetemi hallgatóság számára a korszerű kérdések és világnézeti eszmék keresztény képviselőre egy, a főiskolai ifjúságot vezető egyéniségre van szükség, melyre minden tekintetben az eszmék és irányzatok harcában a legkorszerűbbnek és legalkalmasabbnak Márton Áron gyulafehérvári püspöki titkárt tartjuk. Ezért kérjük az Egyházmegyei Hatóságot, szíveskedjék az Ő személyében főiskolai vezetőt, prézest kinevezni” – olvassuk az egyetemisták által átnyújtott kérvényben (Antal, 1993, 19).

⁴ György Lajos: Jelentés a Báthory-Apor Szeminárium 1931/32. évi tanulmányi állapotáról. EKSL, IV. 4/b. 404. d. 2476/1928. alapszám, iktatószám nélkül, 5.

A jól kidolgozott terv sikeres volt, a kérés pozitív elbírálás alá esett, így a gyulafehérvári püspök a titkárságból felmentette, de levéltárosi állásának megtartása mellett a kolozsvári egyetemi ifjúság hitszónokának és a Népszövetség Egyetemi és Főiskolai Szakosztálya igazgatójának nevezte ki Márton Áront.

4. Új fejezet a kolozsvári katolikus ifjúság egyesületi életében

Márton Áron Kolozsvárra kerülésében tehát György Lajosnak és Venczel Józsefnek volt meghatározó szerepe. Az egyházi és a társadalmi kérdések iránt rendkívül érzékeny Venczel József a diákság és az Erdélyi Fialatok irányából szolgált információkkal, György Lajos pedig – ezek mentén is – igyekezett igényesen szervezni és felügyelni a katolikus egyetemisták életét. Mindketten felelősen szemlélték a helyzetet és annak jobbításán gondolkodtak. Jól látszottak a tennivalók, csak az azok intézését komolyan vállaló egyházi személy hiányzott. Márton Áronban megérkezett ez is. Hármójuk szemlélete messzemenően egyezett, így a munkakapcsolat hamar barátsággá is alakult. Ilyen módon kezdték el a közös munkát, amellyel 1931 ősztől új fejezet kezdődött a Kolozsváron tanuló magyar egyetemi hallgatók életében.

Kezdetben Márton Áron csak ingázott Gyulafehérvárról, de minden bizonnyal érezte ő is, hogy a jobb megoldás a végleges átköltözés lenne. (Ez nem ment egyszerűen, de a nehézségek taglalására itt nem térünk ki.) A Népszövetség Egyetemi és Főiskolai Szakosztályának 1931. november 29-i közgyűlésén Venczel József vezetőségi tag határozott hangon szólt a célok pontos megfogalmazása és azok elkötelezett módon való követése mellett: „A tisztikar tudatában van annak, hogy az egyesületi élet első alapfeltétele a progresszív fejlődés, az egyesület kitűzött célja felé való biztos haladás. Ezért az egyesület célja, hogy összegyűjtse a Kolozsváron tanuló római katolikus főiskolai hallgatókat, hogy beléjük oltsa az ezeréves faji öntudat erdélyi kiteljesülése mellett a kétezres éves kultúrát teremtő és fenntartó keresztény katolicizmus meggyőződését” – monda. Érdekes, hogy erről a mérföldkönek számító közgyűlésről, amelyiken Márton Áron először ismertette programját, csak az Erdélyi Fialatok Egyesületi élet c. rovata közölt rövid beszámolót. Ennek értelmében az új igazgató „három dolgot sürget: a vallás-erkölcsi felfogás elmélyítését, a szociális gondolat tiszta felfogását és a falumunka általánosítását” (Erdélyi Fialatok, 1931). A rövid írás szerzője megjegyezte: „Az egyesület örömmel fogadta Márton Áront, kiben egy új lendület, munkás korszak biztosítékát látja.”

Márton Áron hatásos bemutatkozása, majd az egyre többeket vonzó vasárnap délutáni prédikációi után a baloldal is érzékelte a „veszélyt”, így a marxista elvek irányában elköteleződött hallgatók röpiratokat szórtak szét ellene, támadták, sőt fenyegették is (Venczel, 1938). Mindez azonban nem tudta megtörni őt, határozottan haladt a meghirdetett célok mentén.

Márton Áron nem hibáztatta a fiatalokat és nem kért számon rajtuk semmit, nem erőltette a vallásos gyakorlatokat, inkább megértően, empátiával, és megelőlegezett bizalommal fordult feléjük. Ehhez még pápai megerősítést is kapott, hiszen kolozsvári munkája megkezdése előtt Mailáth püspök Rómába vitte őt és bemutatta XI. Pius pápának mint a kolozsvári magyar egyetemi ifjúság szónokát. „Szereted az ifjúságot? – kérdezte tőle XI. Pius pápa. Az igenlő válaszra a pápa folytatta: Az ifjúság szeretete és nevelése korunk legfontosabb feladata. Erre a munkára adom különös áldásomat.” (Szalay, 1953, 99) Márton Áron jól tudta, hogy az apákat joggal hibáztatják a fiatalok, ezt sem utasította el, inkább az apákat próbálta a fiak megértésére nevelni (Márton, 1932a). Az ifjúság szomorú „jussként” kapta a világegés utáni ideológiai válságot, és nem lehet csodálkozni azon, ha nehezen tud abban tájékozódni. Ő a csüggedt tekintetek nemes értékek felé fordításában hitt (Márton, 1932c). Beszédeiben, sőt írásaiban is nyíltan szembeszállt mindenféle izmussal, de jól tudta, hogy a céltudatos és következetes neveléssel jut a legmesszebbre (Márton, 1933). A püspökké kinevezett Márton Áron ifjúságnevelő munkájáról Venczel József így emlékezett meg az Apostol című katolikus újságban:

„Meggyőződéses munkáját egyeseken kezdi, vezetőséget nevel annak a főiskolás egyletnek. (...) És hogy nevel bennünket? Szó és magyarázkodás nélkül kezünkbe adja a Quadragesimo Anno szövegét, önmagunktól leszünk a keresztény szociális tanok híveivé; hosszasan elvitatkozik mindegyikünkkel, nem unja és nem int le: észrevétlenül azzá lesz egyesületi és magánéletünk, amivé lennie kell, s amire most oly büszkék vagyunk.” (Venczel, 1938)

György Lajoshoz hasonlóan Márton Áron is fontosnak tartotta a fiatalokkal való személyes kapcsolatok kiépítését, és ehhez a különféle programok, sőt a Szentjóska, ahol ő is otthonra talált, bizonyult a legmegfelelőbbnek.

Márton Áron jól tudta, hogy a sajtó milyen erőt képvisel, ezért már munkája kezdetén elkérte Veress Ernőtől az általa főszerkesztett Erdélyi Tudósító egyik lapszámát, hogy abban az „újkatolikus” ifjúsági mozgalomhoz csatlakozó kolozsvári egyetemisták bemutatkozhatnak. A pünkösdi lapszám hatvan oldalnyi anyagát Venczel József és Márton Áron szerkesztette. Az új egyetemi hitszónok már a különszám indító írásában pontos korrajzot fest:

„A kívülálló s a főiskolás ifjúság életét csak a híradásokból és szereplésekből ismerő nem sejtí, hogy ez a fiatalság milyen eszmék, ellentétes erejű gondolatok ütközőjében áll. Kapitalizmus és kommunizmus, istenhít és istentagadás, nemzeti gondolat és nemzetköziség s a többi izmusok elvek, nézetek, mind előtte és érette vívják harcukat, kelletik magukat, tetszelegnek és – az ütött-kopott és a bizonytalanság aggodalmában elkeseredett diáknak a vágyak teljeseését, közeli nagy javakat ígérnek. Szóról-szóra fogják őket. Egyszerűen kapósak lettek. Vannak tudatos kerítők és jóhiszemű vagy becsapott álmodozók. De kell az erejük. Az ifjúság elsodró viharos lelke. Vezető eleme a jövendőnek, hogy szekerükbe fogják s a szikár öklök fiatal erdejét adott jelre s adott irányba használhassák.

Igazságtalanság és végzetes félreértés volna elítélni, vagy még jóakarató szelíd fejszóváltgatások között is csak tartózkodó álláspontra húzódni. Mert észlelhető az »öregek« körében bizonyos idegesség az ifjúság mai erőteljesebb hangja miatt és mind észrevehetőbb mozgalmával szemben. Lehet, hogy a hang néha érdes és a jövőt illetőleg követelő. Lehet, hogy mozgalmainak kitetszőbb mozdulata mellőngetésnek látszott és látszik. De, ha az élet ezt az ifjúságot folyton ütötte, ha szemébe a meggyült sötétséghez is lidércfények csalogatásaival még újabb rontásokat dobnak, ha a jelen ártatlan zürjét rikkancsolt jelszavak ordításával csak növelik, nem kell rossz néven venni, hogy az elvek, boldogító utak, irányok vásári licitációját, az ezerjót ígérő cirkuszkikáltók versengő zaját megunva elkiáltja magát, amúgy természetesen, a bevett társadalmi kotta használata, engedelmet kérő hajlongásai nélkül s maga csíhol tüzet, hogy fáklyát gyűjtson s megkezdje a maga útját.” (Márton, 1932b)

Márton Áron kijelentette, hogy annak ellenére, hogy egyesek „enyhe kételkedéssel” olvassák gondolatait, ő bízik a fiatalokban, és vallja, hogy „ez az ifjúság katolikusabb, mint ahogy látják vagy hiszik”. Jól látszik, hogy teljesen tudatában van a fenyegető veszélynek, mégsem számonkér, elmarasztal vagy ostoroz, hanem nagy bizalmat szavaz.

Figyelemre méltó még a kérdéssel kapcsolatosan egy későbbi lapszamban az Erdélyi Fiatalokkal a világnézeti függetlenségről vitázó írása. Márton Áron alapos érvelés mellett, határozottan leszögezte, hogy „világnézeti függetlenség nincs”. A világnézeti különbözőség ellenére is lehetséges közös munkában viszont hitt, azt fontosnak tartotta.

Véleménye szerint a világnézeti függetlenség hangoztatása a történelemben mindig „egy már meglévő burkolt világnézetnek az útját készítette elő. S végeredményben mindig a keresztény gondolat elnyomóritását célozta. Akkor is, amikor azt hangoztatta az ember, hogy az Egyházat lelki, erkölcsi – s ha nagylelű akart lenni – szociális vonatkozásban is elismeri, eseteleg értékeli, következetesen nem mondott igazat. A templomba utalt világnézet helyett földi életéhez, annak valamelyes logikai kikerekítéséhez kiagyalta legalább utólagosan a magyarázó, megokoló, a gondolkozó embernek is feltárlható ügynevezett bölcséleti rendszert a világnézet-pótléket. (...) Ezeknek a »szervvé élt« és buzgó tevékenykedésre fogott világnézeteknek az eredményeit éljük ma. S szenvedni az ifjúság is.” (Márton, 1932b)

Nagy népszerűségnek örvendő szentbeszédei, írásai mellett a jelzett nevelőmunkát Márton Áron ekkor a Népszövetség Egyetemi és Főiskolai Szakosztályának keretében fejtette ki. A származás szerinti kúriákra tagolódtott egyesületet szemináriumi rendszerbe szervezte át, majd elsőként alapította meg a szakosztály szociális szemináriumát. Ezt az általa példaképnek tartott ifjúságnevelő püspökről *Majláth-Körnek* nevezte el, de hamarosan az egész szakosztály átvette ezt a nevet. A szociális szeminárium megalapításának szükségességéről György Lajosnak az Erdélyi Római Katolikus Státus igazgatótanácsához címzett egyik írása tudósít:

„A kolozsvári magyar egyetemi és főiskolai ifjúság körében a f. tanév elején egy erős marxista csoport vonta magára a figyelmet. Bizonyos elszórt jelenségek már az előbbi években mutatkoztak, de nyíltan a november elején tartott ifjúsági konferencián léptek fel először és

szálltak szembe a világnézeti alapon álló ifjúsági csoportokkal. Az utóbbiak velük szemben felkészületleneknek bizonyultak. Ez készítette az Erdélyi Róm. Kat. Népszövetség főiskolai szakosztályát arra az elhatározásra, hogy Majláth-Kör címen megalakítsa a szociális csoportját. Célkitűzése röviden abban a törekvésben foglalható össze, hogy tagjai a szociológiában és a szociális kérdésekben elméletileg és gyakorlatilag kellő tájékozottságot és felvértezettséget szerezzenek.”⁵

A szociális szeminárium alkalmait kedd esténként tartották, és azokon XI. Piusz pápa *Quadragesimo Anno* című szociális enciklikájának feldolgozásával, a marxista eszmék elemzésével, a keresztény munkás fiatalok egyesületbe szervezésével, a Szent Vince Konferenciák szegénysegítő akciójába való bekapcsolódási lehetőségekkel foglalkoztak – olvassuk az Erdélyi Fiatalok 1932/6. lapszámának Egyesületi élet-hírei között. A Márton Áron által vezetett szociális szeminárium tagjai propagandatevékenységet is vállaltak. A XI. Piusz pápa *Quadragesimo Anno* című enciklika magyarázattal ellátott magyar fordítását a Majláth-Kör adta ki először a magyar nyelvterületen, s ezt a szeminárium hallgatói hat röpiratban terjesztették.

Mivel az aktuális és a következő generáció világnézetének alakulását illetően a tanárok szerepe meghatározó volt, a pedagógiai szeminárium megalapítása is fontosnak látszott. A György Lajos által vezetett, a tanárjelölteket tömörítő csoport a Majláth-Kör másik izmos formációja lett. A jegyzőkönyvek, tudósítások szerint mindkét szeminárium nagyon céltudatosan tervezett, gazdag programsort biztosított a szép számú érdeklődőnek.

Az ideológiai válság nyilván továbbra is fennállt, a kolozsvári magyar egyetemi hallgatók jó részének helykeresése folytatódott. Márton Áron és György Lajos – és nem mellékesen Venczel József – komolyan megtervezett és messzemenő igényességgel végzett tevékenységének köszönhetően az átmeneti megingás után a katolikus egyetemi ifjúság körében nem volt tapasztalható komolyabb lemorzsolódás.

Szakirodalom

Könyvek, tanulmányok:

- Albrecht D. (1930): Az erdélyi magyar főiskolai hallgatóság. In Sulyok István–Fritz László (eds.): *Erdélyi Magyar Évkönyv 1918–1929*. Juventus Kiadó, Kolozsvár. 97–98.
- Antal Á. (1993): Venczel József életpéldája. *Keresztény Szó*, 11, 19.
- Bárdi N. (1995a): A Keleti Akció. A romániai magyar intézmények anyaországi támogatása az 1920-as években, 1. rész. *Regio – Kisebbségi Szemle*, 3, 89–133.
- Bárdi Nándor (1995b). A Keleti Akció. A romániai magyar intézmények anyaországi támogatása az 1920-as években, 2. rész. *Regio – Kisebbségi Szemle*, 4, 3–25.
- Bíró V. (1935): *A Báthory-Apor Szeminárium értesítője az 1928/29–1934/35. tan évekről*. Gloria Könyvnyomda, Cluj
- Demeter J. (1975): *Századunk sodrában*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
- László F. and Cseke P. (1986, szerk.): *Erdélyi Fiatalok. Dokumentumok, viták (1930–1940)*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest
- Márton Á. (1932a): *Apák és fiúk. Apostol*, 1, 26–29.
- Márton Á. (1932b): Pro domo. *Erdélyi Tudósító*, 5, 1–2.
- Márton Á. (1932c): Világnézeti függetlenség? *Erdélyi Tudósító*, 10, 397–399.
- Márton Á. (1933): Világnézet és nevelés. *Erdélyi Iskola*, 5–6, 233–238.
- Ozsváth J. (2004a): A magyar egyetemi és főiskolai hallgatók önképzési és közművelődési lehetőségei Kolozsváron a két világháború közötti időszakban. A katolikus diákok egyesületi élete. In Geambasu Réka (red.): *RODOSZ-tanulmányok 2004, III. Társadalom- és humántudományok*. Kriterion Könyvkiadó, Kolozsvár. 307–338.

⁵ György Lajos levele a Státus Igazgatótanácsához. Kolozsvár, 1932. december 28. EKSL, IV. 4/b. 404. d. 3170/1932 alapszám, iktatószám nélkül.

Ozsváth J. (2004b): Művelődési műhely a két világháború közötti időben: a Kolozsvári Magyar Egyetemi Hallgatók Szemináriuma. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Catholica Latina*, 1, 125–137.

Ozsváth J. (2010): A kolozsvári magyar diákegyesület létrehozásáért folytatott küzdelem a két világháború között. In Botházi Mária and Györffy Gábor (eds.): *Tükörjáték. Emlékkönyv Cseke Péter 65. születésnapjára*. Médea-Művelődés Kiadó, Kolozsvár. 97–109.

Szalay J. (n.d.): *Márton Áron erdélyi püspök*. Párizs

Székely A. B. (1994): Venczel József és a magyar-román társadalomtudományi kapcsolatok. *Művelődés*, 2, 7–8.

Vargha L. (1938): Az egyetemi év elején. *Erdélyi Fiatalok*, 3–4, 6.

Venczel J. (1935): Főiskolás mozgalmaink közszelleme. *Erdélyi Tudósító*, 11, 403.

Venczel J. (1938): Márton Áron és az ifjúság. *Az Apostol*, 41, 3.

*** (1931): A R. K. Népszövetség Egy. és Főisk. Szakosztályának közgyűlése. *Erdélyi Fiatalok*, 8–10, 162.

Levéltári dokumentumok:

György Lajos (1927). A magyar tudományosság és a magyar tanárképzés jelenlegi helyzete és feladatai Erdélyben. Gyulafehérvári Érseki Levéltár (GYEL), VI. 11/b. 4. d. 18. cs.

György Lajos 1928. december 3-i levele az Erdélyi Római Katolikus Státus tanulmányi referenséhez. Erdélyi Katolikus Státus Levéltára (EKSL), IV. 4/b. 404. d. 2476.

Dr. György Lajos tanulmányi igazgatói megbízása a Szent József finevelő intézetben. EKSL, IV. 4/b. 404. d. 2476.

György Lajos: Jelentés a Báthory-Apor Szeminárium 1931/32. évi tanulmányi állapotáról. EKSL, IV. 4/b. 404. d. 2476/1928. alapszám, iktatószám nélkül, 5.

György Lajos levele a Státus Igazgatótanácsához. Kolozsvár, 1932. december 28. EKSL, IV. 4/b. 404. d. 3170/1932 alapszám, iktatószám nélkül.

Szerző:

Ozsváth Judit, Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár.

e-mail: ozsvath.judit@ubbcluj.ro; ozsvathjudit@yahoo.com